

ელექტრონული მთავრობის განვითარების ფაქტორები და ტენდენციები

რეზიუმე

დღესდღეობით ევექტიანი სახელმწიფო მმართველობა მსოფლიო პრობლემას წარმოადგენს. სახელმწიფო მართვის გამჭვირვალობა, საქმის წარმოების სისტემატური ანგარიშგება, უახლეს ტექნოლოგიებზე დამყარებული ხალხის მომსახურება ის მნიშვნელოვანი ფაქტორებია, რომლებიც უზრუნველყოფს ხარისხიან და ევექტურ სახელმწიფო მართვის სისტემას და საზოგადოების სოციალურ-ეკონომიკურ თუ პოლიტიკურ განვითარებას.

ის ტენდენციები, რომლებიც უეჭველად მოქმედებენ ელექტრონულ მთავრობაზე, მოიცავენ ცოდნის გაცვლის მზარდ მნიშვნელობასა და ურთიერთქმედების შესაძლებლობებს, ტრანსფორმაციას მომსახურების გაწევაში და მომსახურებათა ინტეგრაციას, მოქნილ ორგანიზაციულ სტრუქტურასა და ყველგანმყოფობას. ზემოაღნიშნული ტენდენციები განსაკუთრებულ ზეგავლენას ახდენენ ელექტრონული მთავრობის 4 ძირითად ფუნქციაზე: ელექტრონული ადმინისტრაცია, ელექტრონული მომსახურება, ელექტრონული მმართველობა, ელექტრონული დემოკრატია.

გაეროს ეკონომიკურ და სოციალურ საკითხთა დეპარტამენტის მიერ ჩატარებული კვლევის მიხედვით ელექტრონული მთავრობის მდგომარეობები კატეგორიულად ჯგუფდება სწორედ სამთავრობო ვებ-საიტების რაოდენებისა და გამოყენების ხარისხის მიხედვით. გამოყენებული ტექნოლოგიების სირთულე სწორედამ რომ განსაზღვრავს ელექტრონული მთავრობის განვითარების სიმწიფის დონეს.

მჭიდრო ურთიერთკავშირი ელექტრონული მთავრობის განვითარების სტადიებსა და გამოყენებულ ტექნოლოგიებს შორის მიუთითებს სამთავრობო ვებ-საიტების დანერგვაში კომპიუტერულ-ტექნიკურ და პროგრამულ უზრუნველყოფის, აგრეთვე ავტომატიზებული საინფორმაციო სისტემების, მონაცემთა ბაზებისა და სხვა დამატებითი საშუალებების ფართოდ გამოყენების აუცილებლობას.

საკვანძო სიტყვები: ელექტრონული მთავრობა, საკომუნიკაციო ტექნოლოგიები, ელექტრონული მომსახურება, ელექტრონული მმართველობა.

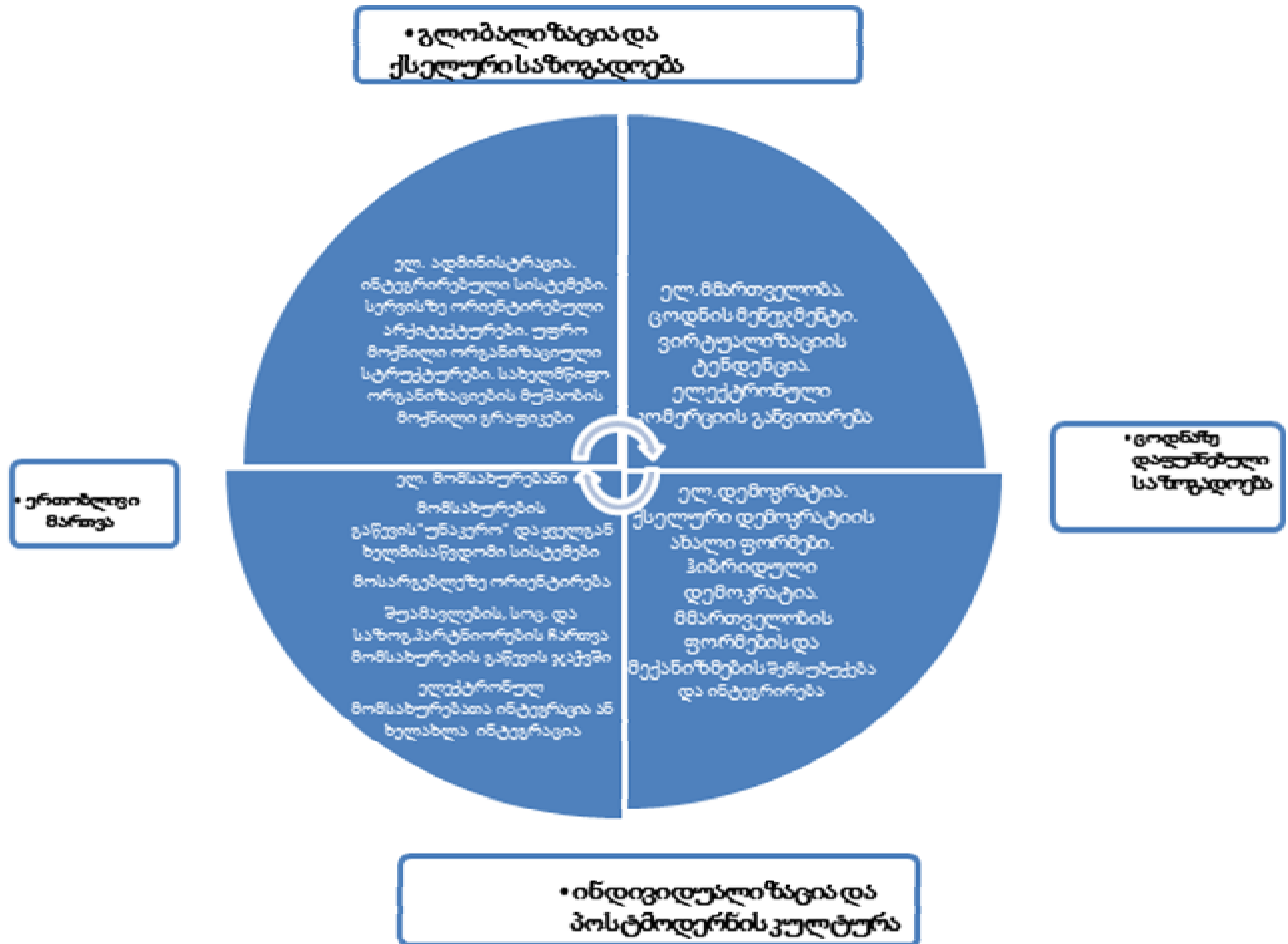
თინა მელქოშვილი

ბიზნესის ადმინისტრირების
აკადემიური დოქტორი,
თსუ ასისტენტ-პროფესორი
E-mail: tina.melkoshvili@tsu.ge

დღესდღეობით ევექტიანი სახელმწიფო მმართველობა მსოფლიო პრობლემას წარმოადგენს. სახელმწიფო მართვის გამჭვირვალობა, საქმის წარმოების სისტემატური ანგარიშგება, უახლეს ტექნოლოგიებზე დამყარებული ხალხის მომსახურება ის მნიშვნელოვანი ფაქტორებია, რომლებიც უზრუნველყოფს ხარისხიან და ევექტურ სახელმწიფო მართვის სისტემას და საზოგადოების სოციალურ-ეკონომიკურ თუ პოლიტიკურ განვითარებას.

ის ტენდენციები, რომლებიც უეჭველად მოქმედებენ ელექტრონულ მთავრობაზე, მოიცავენ ცოდნის გაცვლის მზარდ მნიშვნელობასა და ურთიერთქმედების შესაძლებლობებს, ტრანსფორმაციას მომსახურების გაწევაში და მომსახურებათა ინტეგრაციას, მოქნილ ორგანიზაციულ სტრუქტურასა და ყველგანმყოფობას. თუ ამ ზემოქმედებას ელექტრონული მთავრობის ოთხი ფუნქციისთვის გამოვიყენებთ, მივიღებთ ახალი ტენდენციების შემდეგ სურათს (იხ. სურ. 1)¹.

ელექტრონული ადმინისტრაცია. საინფორმაციო-საკომუნიკაციო ტექნოლოგიები სტრატეგიული საკითხი ხდება სახელმწიფო სექტორის ორგანიზაციებისათვის. ელექტრონული მთავრობა უმეტესწილად ეყრდნობა ურთიერთქმედებისა და მოქნილობის მეტი უნარის მქონე ინტეგრირებულ სისტემებს. ინტეგრაცია და სერვისზე ორიენტირებული არქიტექტურის ფართო მასშტაბით დანერგვა უახლოესი პერსპექტივის ერთ-ერთი ყველაზე უფრო ანგარიშგასაწევი ტექნოლოგიური ტენდენციაა, რასაც თან მოსდევს უფრო მარტივი სისტემები, საიმედოობა, მოქნილობა და ექსპლუატაციის მოხერხებულობა². ცოდნის მენეჯმენტი სულ უფრო მეტად მნიშვნელოვანი ფუნქცია ხდება იმ გარემოს მუდმივად ცვალებად პირობებში, რომელსაც ახასიათებს ინფორმაციის მოცულობის დაჩქარებული ზრდა. ორგანიზაციული სტრუქტურები უფრო მოქნილი ხდება და ბიზნეს-პროცესების ხელახ-

სურათი 1 - ელექტრონული მთავრობის განვითარების ფაქტორები და ტენდენციები

ლა დაპროექტება (რეინჟინირინგი) ჩვეულებრივ პრაქტიკად იქცევა სახელმწიფო ორგანიზაციებში. მუშაობის მეთოდები მისი მოქნილი გრაფიკის მხარეს ვითარდება, რომელიც ინტერნეტში მუშაობასთან ერთად გავლენას ახდენს ამ ორგანიზაციებში მუშაობის მეთოდებზე.

ელექტრონული მომსახურება. არსებობს იმის აუცილებლობა, რომ მომსახურებათა მიწოდების ჯაჭვში ჩავრთოთ იმ შუამავლების, სოციალური და საზოგადოებრივი პარტნიორების სულ უფრო მხარდი რაოდენობა, რომლებიც უფრო და უფრო მნიშვნელოვან როლს თამაშობენ სახელმწიფო მომსახურების სისტემაში. დაინტერესებული მხარეების მონაწილეობა და ელექტრონულ მომსახურებათა ფრაგმენტაციის გაღრმავება ელექტრონულ მომსახურებათა ინტეგრაციის ან ხელახლა ინტეგრაციის აუცილებლობას გაზრდის. განვითარების კიდევ ერთი ტენდენციაა მომხმარებელზე ორიენტირების გაძლიერება: მოქალაქეებისა და საწარმოების მოთხოვნილებებს კიდევ მეტი და უფრო პირდაპირი ზეგავლენა ექნებათ ელექტრონული მთავრობის

ის მიერ გასაწევ მომსახურებაზე. თავისთავად იგულისხმება, რომ ახალ ტენდენციებში შევა მომსახურებათა გაწევის უნაკლო და ყველაგან ხელმისაწვდომი სისტემებიც.

ელექტრონული მმართველობა. ელექტრონული მთავრობის საერთო მნიშვნელობა უახლოეს წლებში გაიზრდება. ცოდნის მენეჯმენტი და მთავრობის უნარი - იზრუნოს ქსელების ორგანიზაციაზე, კოორდინაციაზე და თანამშრომლობაზე - გადამწყვეტი მნიშვნელობის მქონეა, წარმატებული სახელმწიფო მმართველობისათვის. მხარდაჭერილი იქნება ვირტუალიზაციის ტენდენცია, რადგან ახლა დინამიკურად მიმდინარეობს ბიზნეს და მმართველობითი პროცესების აუთსორსინგი ქსელებისა და ერთობლივად მუშაობის ტექნოლოგიების მეშვეობით³. ელექტრონული კომერციის მართლზომიერების აუცილებლობა მნიშვნელოვანი საკითხი გახდება იმ საზოგადოებრივ ორგანიზაციებში, რომლებიც სახელმწიფო მომსახურების მნიშვნელოვან ნაწილს გადასცემენ მენარდეებს.

ელექტრონული დემოკრატია. დემოკრატიის

ახალი გაერთიანებული, სათათბირო და პირდაპირი ფორმები როგორც დემოკრატიული სისტემის ელემენტები ნელა ვითარდება. დროთა განმავლობაში შეიძლება გაჩნდეს ქსელური დემოკრატიის ახალი ფორმები. დემოკრატიის განვითარება შეიძლება გაგრძელდეს კიბრიდული დემოკრატიის მიმართულებით, რომელშიც ელექტრონული დემოკრატიის როლია მის ერთგვარ ინტეგრირებულ ფორმად ყოფნა, რომელსაც შეუძლია სხვადასხვა მმართველობითი ფორმებისა და მექანიზმების შემსუბუქება და ინტეგრირება.

ის ტენდენცია, რომელსაც ძლიერი ზემოქმედება შეუძლია ელექტრონულ მთავრობაზე გრძელვადიან პერსპექტივაში, არის ღია საწყისი კოდის რევოლუცია. ამ ცვლილების საფუძველია პროგრამული უზრუნველყოფის საწყისი კოდის ხელმისაწვდომობა საყოველთაოდ ხელმისაწვდომი ლიცენზიის ან სხვა სალიცენზიო შეთანხმებების შესაბამისად.

ღია საწყისი კოდის მქონე თავისუფლად ხელმისაწვდომი პროგრამული უზრუნველყოფის იდეა იმაში მდგომარეობს, რომ მოსარგებლებს შეეძლოთ პროგრამული უზრუნველყოფის საკუთარი კონტენტის (შინაარსის) შექმნა საკუთარივე დამატებითი ძალისხმევის გამოყენებით ან თანამშრომლობით, რაც გამოიწვევს სახსრების ეკონომიას, სტანდარტებთან შესაბამისობას და შემოწმების გამჭვირვალობას. სულ უფრო და უფრო მეტი რაოდენობით ეროვნული და ადგილობრივი ხელისუფლება ოფიციალურად იღებს ღია საწყისი კოდის მხარდამჭერ გადაწყვეტილებებს. კერძოდ, ესაა სხვადასხვა ქვეყნის მიერ ოპერაციული სისტემა Linux-ის როგორც კერძო („ჩაკეტილი“) პროგრამული უზრუნველყოფის ხელმისაწვდომი ალტერნატივის გამოყენება⁴⁵.

ტექნოლოგიური თვალსაზრისით, ელექტრონული მთავრობის განვითარების მნიშვნელოვანი ფაქტორია ნებისმიერი ადგილიდან ქსელის წვდომაზე საზოგადოების თანდათანობითი გადასვლა.⁶ ქსელის ასეთი ხელმისაწვდომობა იმ პარადიგმის შეცვლას უკავშირდება, რომელიც მესამე თაობის ინტერნეტთან და ინტერნეტში მუდამ მაღალი სიჩქარით ჩართვის მქონე მოსარგებლეთა კრიტიკულ რაოდენობასთან ასოცირდება ხოლმე. ამჟამად ეს ტენდენცია ყველაზე მეტად შეინიშნება სამხრეთ კორეის⁷, ტაივანის⁸ და იაპონიის⁹ სახელმწიფო სტრატეგიებში, რაღაც ფორმით - აშშ-ში¹⁰, სინგაპურსა¹¹ და დიდ ბრიტანეთში. ანალოგიური ცვლილებები ხდება განვითარებად ქვეყნებშიც¹², რომლებიც, როგორც მოსალოდნელია, ნახტომისებურად განავითარებენ ტექნოლოგიებს ინოვაციური ტექნოლოგიების ეკონომიკურად ეფექტიანი გამოყენების გზით,

ისე, რომ არ ექნებათ წინა თაობის ტექნოლოგიების გამოყენების სათანადო გამოცდილება.

ჩამოყალიბების გზაზე მდგომი საზოგადოების ყველაზე მნიშვნელოვანი ასპექტია ურთიერთქმედებისა და გარიგებათა დადების ახალი ფორმა, რომელიც ქსელების გამოყენების წყალობით ხელმისაწვდომია ნებისმიერ დროს და ნებისმიერ ადგილას. ასეთი ქსელები აფართოებენ კაბინეტსა და ოფისში კომპიუტერის გამოყენებას სხვა მოწყობილობების (ტერმინალების) და სხვა სიტუაციებში მათ გამოყენებამდე - სასტუმროებიდან საერთო გამოყენების ადგილებამდე და ქუჩებიდან - მოძრავ ავტომობილებამდე ან მატარებლებამდე. გარდა ამისა, ქსელური გარემო ქსელის მეშვეობით თითქმის ყველაფრის გადაცემის შესაძლებლობას იძლევა.¹³

სახელმწიფო სექტორში საინფორმაციო-საკომუნიკაციო ტექნოლოგიების გამოყენების სიტუაციების ერთ-ერთი ხერხია ელექტრონული მთავრობის განვითარების ეტაპების მოდელის გამოყენება. ეს მოდელი გამოყოფს იმ ქმედებათა ეტაპებსა და წესს, რომელთა განხორციელება აუცილებელია ახლანდელი სიტუაციიდან ელექტრონული მთავრობის იდეალურ მოდელზე გადასასვლელად. ელექტრონული მთავრობის განვითარების ეტაპების საყოველთაოდ მიღებულ მოდელს შეიძლება ევოლუციური, სიმწიფის ან სტადიების მოდელიც ვუწოდოთ.

ელექტრონული მთავრობის განვითარების დონის განსაზღვრის და მისი რეალიზაციის თავისებურებების ყველაზე ვრცელ კვლევებს პრაქტიკულად ყველა ქვეყნისთვის ატარებს გაეროს ეკონომიკურ და სოციალურ საკითხთა დეპარტამენტი. გაეროს მიდგომა ელექტრონული მთავრობის მდგომარეობებს ხუთ კატეგორიად აჯგუფებს:¹⁴

- საწყის მდგომარეობაში არსებობა (Emerging presence). ქვეყანას შეიძლება ჰქონდეს ეროვნული მთავრობის ერთი ან რამდენიმე ოფიციალური ვებ-საიტი, რომლებიც სტატისტიკურ ინფორმაციას სთავაზობენ მოსარგებლეს და საზოგადოებასთან კავშირის როლს თამაშობენ.

- დაწინაურებულ მდგომარეობაში არსებობა (Enhanced presence). სამთავრობო ვებ-გვერდების რაოდენობა მატულობს, რადგანაც ინფორმაცია უფრო დინამიკური ხდება, მოსარგებლებს კი მისი მიღების მეტი შესაძლებლობები აქვთ.

- ინტერაქტიულ მდგომარეობაში არსებობა (Interactive presence). მომსახურების მომხმარებელსა და მიმწოდებელს შორის გაცვლა სიმეტრიულად უფრო განვითარებული ხდება, დოკუმენტების ფორმები შეიძლება საიტებიდან ჩაიტვირთოს, შესაძლებელია განცხადების ონლაინ შეტანა.

• ტრანზაქციულ მდგომარეობაში არსებობა (Transactional presence). მოსარგებლებებს უადვილდებათ მომსახურების მიღება, რომელიც ჯგუფებადაა განთავსებული მათზე მოთხოვნილებების შესაბამისად. მათ შეუძლიათ ისეთი ფორმალური გარიგებების დადება ონლაინ რეჟიმში, როგორიცაა გადასახადების გადახდა და სარეგისტრაციო შენატანები.

• ქსელურ მდგომარეობაში არსებობა (Networked presence). ყველა ონლაინ სახელმწიფო მომსახურების სრული ინტეგრაცია უნივერსალური პორტალის წყალობით, „ერთი სარკმლის“ პრინციპით.

ეს მოდელი აუცილებელია ელექტრონული მთავრობის ინიციატივების შემუშავებისთვის და იმის შეფასებისთვის, არის თუ არა საზოგადოება საკმარისად მომწიფებული მომსახურების გაწევის შემდგომ ეტაპზე გადასასვლელად მოთხოვნისა და მიწოდების პერსპექტივების თვალსაზრისით. მთავარი წესი იმაში მდგომარეობს, რომ უფრო ქვედა დონეზე გასაწევი მომსახურება უფრო მეტად მომწიფებული უნდა იყოს ან შედეგებს უნდა აუმაჯობებს უფრო მაღალ დონეზე გადასვლისთვის, რათა მიღწეული იყოს ეკონომიკური ეფექტიანობა და მიზანშეწონილობა.

გასათვალისწინებელია, რომ ეს მოდელი მკაცრად თანმიმდევრული არაა, თუნდაც იგი რეალობაში გამოხატავდეს ელექტრონული მთავრობის გამოყენების ცალკეული სფეროს შიგნით ლოგიკური განვითარების წესს.

თავის მხრივ, სამთავრობო ვებ-არსებობას (ვეროპის კომისიის კლასიფიკაციის თანახმად) ხუთი ეტაპის თანმიმდევრულად გავლა ახასიათებს:¹⁵

1. ინფორმაციული (ინფორმაციონ) - მოასწავებს 20%-იან ვებ-არსებობას და გულისხმობს რეგულარულად განახლებადი სამთავრობო ვებ-საიტების შექმნას, სადაც ქვეყნდება ძირითადი სამთავრობო ინფორმაცია (ნორმატიული აქტები, განკარგულებები, დადგენილებები და ა.შ.) და მითითებულია სამინისტროები და სახელმწიფო დეპარტამენტები.

2. ცალმხრივი ინტერაქტიული (One way interaction) - გულისხმობს 40%-იან ვებ-არსებობას და კლიენტებსა და მთავრობას შორის პასიური ურთიერთქმედების ორგანიზებას. იგი მოიცავს მაგალითად, იმ დოკუმენტების ფორმულარების ელექტრონული ფორმის მოპოვების შესაძლებლობას, რომლებიც მოქალაქეებსა და ბიზნესს სჭირდება სახელმწიფოსთან ურთიერთობისათვის. საჭირო ფორმის დაბეჭდვა შესაძლებელია, მაგრამ მისი გაგზავნა ტრადიციული ხერხით უწევთ და არა ინტერნეტით. ასევე, სახელმწიფო ორგანიზაციებში ვაკანსიების მოძიება მომხმარებლის მიერ მოთხოვნილი კრიტერიუმების საფუძველზე.

3. ორმხრივი ინტერაქტიული (Two way interaction) - ნიშნავს 60%-იან ვებ-არსებობას და რეალიზდება ორმხრივი ინტერაქტიული ურთიერთქმედების მეშვეობით. ონლაინ სერვისები ამ სტადიაზე ინტერაქტიულობას იძენენ და ჩნდება ამა თუ იმ ინფორმაციის გამოთხოვის, სახელმწიფო მოხელეებთან ელექტრონული ფოსტით დაკავშირების, ონლაინ დისკუსიებში მონაწილეობისა თუ განცხადებათა დაფიქსირების დატოვების შესაძლებლობა.

4. ტრანზაქციული (Transaction) - გულისხმობს 80%-იან ვებ-არსებობას და ახასიათებს ტრანზაქციული ურთიერთქმედება, რომლის წყალობითაც შესაძლებელია ყველა სტადიაზე ონლაინ შესასრულებელი მომსახურების გაწევა. ამის ნიმუშია ელექტრონული ფორმის განცხადების შეტანა ლიცენზიების მიღებაზე, საგადასახადო დეკლარაციების წარდგენა და ა.შ. ამ ეტაპის სერიოზული პრობლემაა სამუშაოს უსაფრთხოების უზრუნველყოფა.

5. პროაქტიული (Targetisation) - ნიშნავს 100%-იან ვებ-არსებობას და იმით გამოირჩევა, რომ მთავრობა არა მარტო მომსახურებას ეწევა, არამედ რთავს კიდევ მოქალაქეებს გადაწყვეტილებათა მიღებაში და ორმხრივ დიალოგში ინტერაქტიული სერვისების ბაზაზე.

იმ მეცნიერებმა, რომლებმაც სახელმწიფო დაწესებულებების მიერ ელექტრონული მთავრობის რეალიზაციის მახასიათებლები შეისწავლეს, ასევე დაამუშავეს ელექტრონული მთავრობის განვითარების სხვადასხვა მოდელი. მაგალითად, ლენმა და ლიმი¹⁷ საფუძველი ჩაუყარეს ელექტრონული მთავრობის განვითარების ოთხსაფეხურიან მოდელს, რომელშიც ათვლის წერტილად გამოიყენეს აშშ-ის ადგილობრივი, სახელმწიფო და ფედერალური მთავრობები. კატალოგია¹⁸ცაა ის პირველი ეტაპი, რომელზეც მთავრობები ამუშავებენ შესაბამისი ფუნქციებისა და მომსახურების შესახებ ინფორმაციის მომცემ ვებ-საიტებს.

მეორე ეტაპი, რომელსაც ტრანზაქციას ან გარიგებას უწოდებენ, ისეთ ონლაინ ტრანზაქციებს უშვებს მოქალაქეებთან, როგორიცაა ლიცენზიის მოქმედების ვადის გაგრძელება ან ჯარიმების გადახდა. ეს ეტაპი ასევე უკავშირდება ონლაინ ინტერფეისების მოდერნიზებას მთავრობის შიდა სტრუქტურის ფარგლებში.

ლეინი და ლი მესამე ეტაპს ვერტიკალურ ინტეგრაციად მოიხსენიებენ, მაშინ როდესაც ადგილობრივი, სახელმწიფო და ცენტრალური ხელისუფლება მთავრობის სხვადასხვა ფუნქციასთან ან სერვისებთანაა დაკავშირებული,

მეოთხე ეტაპს კი ისინი ჰორიზონტალურ ინტეგრაციას უწოდებენ - ინტეგრაციას სხვადასხვა ფუნქციისა და მომსახურების გზით. ამ მოდელის თანახმად, თითოეული ეტაპი შესასრულებელი ფუნქციების ტიპებთანაა კავშირში, იმ სახელმწიფო ორგანოების წინაშე მდგარ ტექნოლოგიურ და ორგანიზაციულ ამოცანებთან ერთად, რომლებიც ელექტრონული მთავრობის სტრატეგიებს ასხამენ ხორცს.

სილკოკი (Silcock)¹⁸ საუბრობს ექვსი სტადიის შესახებ, რომლებსაც მთავრობები გაიფლიან მოქალაქეებისათვის ელექტრონული ფორმის მომსახურების მიწოდებისა და თავიანთი შიდა კომუნიკაციის სფეროებში:

1. ინფორმაციის გამოქვეყნება და გავრცელება, რომელშიც შედის ვებ-საიტების შექმნა სახელმწიფო ფუნქციებისა და მომსახურებათა შესახებ ინფორმაციის განსათავსებლად, ცალმხრივი ურთიერთობა;

2. ოფიციალური ორმხრივი გარიგებები, როგორცაა წერილების წერისა და სატელეფონო ზარების შეცვლა ელექტრონული ფოსტით;

3. მრავალმიზნობრივი პორტალები, როცა ერთეული პორტალი შეიცავს მინიმუმებს სხვადასხვა სამთავრობო უწყებაზე და ამით საჭირო მომსახურების მიღების შესაძლებლობას უქმნის მოქალაქეებს;

4. პორტალის პერსონალიზაცია, რომელიც საჭიროებისამებრ ონლაინ ფუნქციის ჩართვის შესაძლებლობას უქმნის მოქალაქეებს;

5. საერთო სერვისების კლასტერიზაცია, პორტალის მოდელი ერთი წერტილიდან სხვადასხვა დეპარტამენტთან ტრანზაქციის შესრულების შესაძლებლობას აძლევს მოქალაქეებს;

6. სრული ინტეგრაცია და დაწესებულებების გარდაქმნა. სილკოკი ამბობს, რომ მომსახურების საცავის შემქმნელი ძველი კედლები ამ სტადიაზე მოხსნილია და ტექნოლოგია უფრო დრამატიკულ ინტეგრირებული ფრონტ-ოფისსა და ბეკ-ოფისს შორის მანძილის შესამცირებლად. ამგვარად, ესაა მეხუთე სტადიის წინასწარი ეტაპი.

ამის მონათესავე ნეჩაევას (Netchaeva)¹⁹ მოდელი ხუთ ეტაპს აღწერს: პირველი ეტაპი მოიცავს სხვადასხვა დეპარტამენტის იმ ონლაინ საიტების ჩამოყალიბებას, რომლებიც საუწყებო ფუნქციებთან დაკავშირებულ ინფორმაციას მოიცავენ. მეორე ეტაპზე საიტები აღწევენ ინტერაქტიულობის გარკვეულ ხარისხს, მაგალითად, რიგით მოქალაქეებთან ელექტრონულ მიმოწერას. მესამე ეტაპზე მოსარგებლებს ეძლევათ ფორუმებსა და გამოკითხვებში მონაწილეობის შესაძლებლობა. მეოთხე ეტაპი შეიცავს ისეთი სახელმწიფო მომსახურებისთვის სხვადასხვა

ვა ხარისხის ონლაინ ტრანზაქციებს, როგორცაა ავტომობილის რეგისტრაცია, ლიცენზიის ვადის გაგრძელება და ჯარიმების გადახდა. მეხუთე ეტაპი გულისხმობს მოქალაქეებისთვის მთელი რიგი მომსახურების მქონე ერთიან და ყოველმხრივ სახელმწიფო პორტალს.

Stowers²⁰ გვთავაზობს ელექტრონული მთავრობის მომსახურების სამ სტადიას: განცხადებათა ელექტრონულ დაფას, მოქალაქეებთან ურთიერთობას ვებ-საიტის მეშვეობით და ელექტრონული სახელმწიფო მომსახურების უწყვეტად მიწოდებას (24 საათის განმავლობაში კვირის ყოველ დღეს). Stowers საუბრობს Sood-ის მიერ შემოთავაზებულ ოთხსაფეხურიან მოდელზე, რომლის ეტაპებია არსებობა (ე.ი. სამთავრობო ინფორმაციის არსებობა), ურთიერთქმედება, ტრანზაქციები და ტრანსფორმაცია, აგრეთვე, ნიუ-ჯერსის სახელმწიფო კვლევების ცენტრის (the New Jersey Center for Governmental Studies) მიერ შემოთავაზებულ სხვა ოთხსაფეხურიან მოდელზე, რომლის სტადიებია სტატიკური, ინტერაქტიული, ტრანზაქციული და ტრანსფორმაციული.²¹

Reddick²² ითვალისწინებს აშშ-ში მუნიციპალიტეტებთან დაკავშირებული ორი სტადიის მქონე ელექტრონული მთავრობის განვითარების მოდელს. მისი აზრით, პირველი სტადია მოიცავს ონლაინ ინფორმაციის კატალოგიზაციას და ეხება სახელმწიფოს ურთიერთობებს მოქალაქეებთან, ხოლო მეორე სტადია ასახავს ონლაინ გარიგებებათა დადებას და ძირითადად ეხება სახელმწიფოს ურთიერთობებს ბიზნესთან. ბოლო სტადია იმ ქალაქებს უკავშირდება, რომლებსაც ელექტრონული მთავრობის დანერგვის მაღალი დონე აქვთ.

Heeks²³ მრავალი სხვა ავტორივით ელ. მთავრობის ზრდას განიხილავს ევოლუციურ და არა რევოლუციურ პროცესად, თუმცა მისი კვლევა იმას გულისხმობს, რომ ელ.მთავრობის ზრდა არ იწყება სამთავრობო ვებ-საიტების შექმნით. გარდა ამისა, ელ. მთავრობის განვითარებას იგი განიხილავს ინფორმაციული ტექნოლოგიების გამოყენების ორი - ძველი და ახალი მოდელების თვალსაზრისით. ძველ მოდელში ინფორმაციული ტექნოლოგიები გამოყენებულია მთავრობის იმ შიდა ამოცანების ავტომატიზაციისთვის, რომლებიც მონაცემთა დამუშავებას უკავშირდება (ეს მოდელი სათავეს იღებს სახელმწიფო სტრუქტურებში კომპიუტერების გაჩენის ეტაპიდან). ახალ მოდელში, ექვს-ის თანახმად, ინფორმაციული და საკომუნიკაციო ტექნოლოგიები გამოყენებულია მთავრობის საგარეო ამოცანების მხარდაჭერის მიზნით.

ზოგიერთი მეცნიერი, თუმცა, ელექტრონული

ცხრილი 1. ელექტრონული მთავრობის განვითარების მოდელები

მოდელი	განვითარების სტადიები
Gartner-ის ოთხეტაპიანი მოდელი	• ინტერნეტში არსებობა • ურთიერთქმედება • ტრანზაქცია
გაეროს ხუთეტაპიანი მოდელი	• საწყისი • გაუმჯობესებული • ინტერაქტიული • ქსელური
ექვსსაფეხურიანი მოდელი Deloitte და Touche	• ინფორმაციის პუბლიკაცია/გავრცელება • ოფიციალური ორმხრივი ტრანზაქციები • მრავალმხრივი პორტალები • პორტალების პერსონალიზაცია • ტიპური მომსახურებების კლასტერიზაცია
ლეინისა და ლის (Layne და lee) ოთხსაფეხურიანი მოდელი	• კატალოგი • ტრანზაქციები • ვერტიკალური ინტეგრაცია
ჰილერისა და ბალანჯერის (Hiller და Belanger) და მუნის (Moon) ხუთსაფეხურიანი მოდელი	• ინფორმაციის მხოლოდ გავრცელება(ცალმხრივი კავშირი) • თხოვნა-შეკითხვები და პასუხები(ორმხრივი ურთიერთობა) • მომსახურებანი და ფინანსური ტრანზაქციები • ვერტიკალური და ჰორიზონტალური ინტეგრაცია
სიაუსა და იანგის (Siue da Yong) ¹ ხუთსაფეხურიანი მოდელი	• ინტერნეტში არსებობა • ურთიერთქმედება • ტრანზაქციები • ტრანსფორმაცია • ელექტრონული დემოკრატია
ევროპის კომისიის ხუთეტაპიანი მოდელი	• საინფორმაციო • ცალმხრივი ინტერაქტიული • ორმხრივი ინტერაქტიული • ტრანზაქციული • პროაქტიული
სილკოკის (Silcock) ექვსსაფეხურიანი მოდელი	• ინფორმაციის პუბლიკაცია და გავრცელება, ოფიციალური ორმხრივი გარიგებები • მრავალმხრივი პორტალები • პორტალების პერსონალიზაცია • ზოგადი სერვისების კლასტერიზაცია • სრული ინტეგრაცია და დაწესებულებების გარდაქმნა
ნეჩაევა (Netchaeva) ხუთსაფეხურიანი მოდელი	• სხვადასხვა დეპარტამენტის იმ ონლაინ საიტების ფორმირება, რომლებიც შეიცავენ საუწყებო ფუნქციებთან დაკავშირებულ ინფორმაციას • ისეთი საიტების ინტერაქტიულობის დონეები, როგორიცაა ჩვეულებრივ მოქალაქეებთან ელექტრონული მიმოწერა • მოსარგებლეებს ეძლევა ფორუმებსა და გამოკითხვებში მონაწილეობის შესაძლებლობა • სახელმწიფო მომსახურების გასაწევი ონლაინ ტრანზაქციების სხვადასხვა ხარისხი • მოქალაქეებისათვის მთელი რიგი კომპლექსური მომსახურების მქონე ყოველმხრივი და ერთიანი სახელმწიფო პორტალი

მთავრობის ზრდის იმ მოდელებს უჭერს მხარს, რომლებსაც ევოლუციური სტრუქტურები აქვთ, მაგრამ სხვა ავტორები მაინც გვაფრთხილებენ ასეთი სტრუქტურების გენერალიზაციის შესახებ. მაგალითად, Yong da Koon²⁴ ამტკიცებენ, რომ არ არსებობს განვითარების ისეთი ერთიანი მოდელი, რომელიც სრულად შეესაბამება ელ.მთავრობის რეალიზაციას. ეს მაშინ, როცა კომპანია Accenture-მ²⁵ აღწერა ისეთი შაბლონი, რომელიც ხუთი სტადიის მეშვეობით ასახავს ელ. მთავრობის სიმწიფის ხარისხს: ონლაინ არსებობა, საბაზო ფუნქციები, მომსახურებათა ხელმისაწვდომობა, მათი განვითარებული მიწოდება და ტრანსფორმაცია.

ელექტრონული მთავრობის განვითარების მოდელების შედარებითი ანალიზი ცხრილშია წარმოდგენილი (იხ. ცხრ. 1).

შევკვიდია ის დასკვნა გამოვიტანოთ, რომ ელექტრონული მთავრობის განვითარების ჩამოთვლილი მოდელების უმრავლესობა მკიდროდაა ერთმანეთთან დაკავშირებული; მათ შორის განსხვავება მხოლოდ იმ დეტალების ხარისხშია, რომელსაც საკითხების გადაწყვეტისთვის იყენებენ კვლევათა ავტორები.

ცხრ. 1-ში მოყვანილი ანალიზი საშუალებას გვაძლევს ურთიერთკავშირი დავადგინოთ

ელექტრონული მთავრობის განვითარების სტადიებსა და გამოყენებულ ტექნოლოგიებს შორის. პრაქტიკული ასპექტით ელექტრონული მთავრობის ტექნოლოგიები მოიცავენ კომპიუტერულ-ტექნიკურ და პროგრამულ უზრუნველყოფას, აგრეთვე, ისეთ ავტომატიზებულ სისტემებსა და დამატებით საშუალებებს, რომლებიც ინფორმაციის გადამუშავებასა და კომუნიკაციას ემსახურება.

ორგანიზაციის სტრატეგიული მიზნების მიღწევის მიზნით საინფორმაციო ტექნოლოგიების შექმნისა და განვითარებისათვის შექმნილ კომპლექსურ სტრუქტურას საინფორმაციო ტექნოლოგიების არქიტექტურას უწოდებენ. იგი შედგება ლოგიკური და ტექნიკური კომპონენტებისაგან. ლოგიკური კომპონენტები მოიცავენ სისტემის მისიას, ფუნქციურ და ინფორმაციულ მოთხოვნებს, კონფიგურაციასა და ინფორმაციულ ნაკადებს, ხოლო ტექნიკური კომპონენტები - ლოგიკური არქიტექტურის რეალიზებისთვის გამოყენებული საინფორმაციო ტექნოლოგიების სტანდარტებსა და კრიტერიუმებს³⁰. ეს ინსტრუმენტები და ტექნოლოგიები აერთიანებენ როგორც კერძო, ისე ღია (თავისუფალ) კომპიუტერულ სისტემებსა და დამატებით საშუალებებს.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. Centeno C. A Prospective View of e-Government in the European Union / C. Centeno, R. Bavel, J.C. Burgelman // The Electronic Journal of e-Government . - 2005. - № 3(2). - P. 59-66.
2. The Major Trends that will Shape IT [Electronic resource] / Accenture. - 2007.
3. The Major Trends that will Shape IT [Electronic resource] / Accenture.-2007.
4. Berry, D. Open Source in Government /D.Berry/ Encyclopedia of Digital Government.-2007.- Vol.3.- P.1287-1290.
5. Hahn, R.W. Government Policy toward Open Source Software / R.W. Hahn. - Washington D.C. :AEI-Brookings Joint Center for Regulatory Studies, 2002. - 114 p.
6. Belanger, F. U-government: a framework for the evolution of e-government [Text] / F. Belanger, L.D.Carter, L.C. Schaupp // Electronic Government, an International Journal. - 2005. - № 2(4). - P. 426-445.
7. ITU Ubiquitous Network Societies: The Case of Japan [Electronic resource] / International Telecommunication Union. - 2005.
8. The M-Taiwan Program hopes to build Taiwan a "Brave New Mobile World" [Electronic resource]. -2005.
9. Ubiquitous Network Societies: The Case of Ja-

pan [Electronic resource] / International Telecommunication Union. - 2005.

10. M-Government:The Convergence of Wireless Technologies and e-Government[Electronic resource]/ National Electronic Commerce Coordinating Council (NECCC). -2001.

11. Ubiquitous network societies: the case of the Republic of Korea [Text] / ITU workshop on ubiquitousnetwork societies. - Geneva : ITU, 2005. - 51 p.

12. Heeks, R. eGovernment for Development: mGovernment Benefits and Challenges Page [Electronic resource] / R. Heeks, E.C. Lallana. - 2004.

13. Murakami,T.Establishing the Ubiquitous Network Environment in Japan.From e-Japan to u-Japan[Electronic resource]/T. Murakami.-2003.

14. United Nations Global e-government readiness report 2005:From e-government to e-inclusion [Text]/ UN Department of Economic and Social Affairs.Division for Public Administration and Development Management.New York:UNDESA,2005.-253 p.

15. Шляхтина, С. Электронное правительство в цифрах и фактах [Электронный ресурс] / С.Шляхтина / КомпьютерПресс.-2007.-№2.

16. Шляхтина, С. Электронное правительство в цифрах и фактах [Электронный ресурс]/С.Шляхтина//

КомпьютерПресс. –2007.-№2.

17. Layne, K. Developing fully functional e-government: A four stage model [Text] / K. Layne, J. Lee // Government Information Quarterly. – 2001. - № 18(2). – P. 122- 136.

18. Silcock, R. What is e-government? / R. Silcock // Parliamentary Affairs. – 2001. - № 54. – P. 88-101.

19. Netchaeva, I. E-government and e-democracy: A comparison in the North and South [Text] / I. Netchaeva / The International Journal for Communication Studies. – 2002. - № 64(5). – P. 467-477.

20. Stowers, G.N.L. Becoming cyberactive: State and local governments on the World Wide Web [Text] / G.N.L. Stowers // Government Information Quarterly. - 1999. - № 16(1). - P. 11-127.

21. Stowers, G.N.L. Issues in e-commerce and e-government service delivery [Text] / G.N.L. Stowers // Digital government: Principles and best practices. - Hershey : Idea Group Publishing, 2004. - P. 169-185.

22. Reddick, C.G. A two-stage model of e-government growth: Theories and empirical evidence for U.S.cities [Text] / C.G. Reddick // Government Information Quarterly.- 2004. - № 21(1). - P. 51-64.

23. Heeks, R. E-Government in Africa: Promise and

practice [Text]/R. Heeks//Information Polity.-2002.- №7(2/3) -P.97-114.

24. Yong, J.S.L.H. E-government:Enabling public sector reform [Text]/J.S.L.Yong, L.H.Koon//Enabling public service innovation in the 21st Century e-government in Asia.-Singapore:Times Editions,2003.-P. 3-21.

25. Engaging the customer: Innovative practices in e-government—E-government leadership report:2003key findings. [E_resource]/Accenture-2003.

26. Паллаб, С. Методология преобразования правительства на основе архитектуры предприятия [Текст] / С. Паллаб // Информационное общество. - 2009. - № 2. - С. 6 – 20.

27. Watson, R.T. A strategic perspective of electronic democracy [Text] / R.T. Watson, B. Mundy // Communications of the ACM. – 2001. - № 44(1). – P. 27-30.

28. Howard, M. e-Government across the globe: how will e change government [Text] / M. Howard //Government Finance Review. – 2001. - №17(4). – P. 6-9.

29. Elmagarmid, A.K. The ongoing march toward digital government - Guest editors' introduction [Text] / A.K. Elmagarmid, W.J. McIver Jr. // IEEE Computer. – 2001. - № 34(2). – P. 32-38.

30. ICH Interoperability Clearinghouse Glossary of Terms [E resource] – 2007.

FACTORS AND TENDENCIES OF DEVELOPMENT OF THE ELECTRONIC GOVERNMENT

TINA MELQOSHVILI

Assist.-prof. of GTU

E-mail: tina.melkoshvili@tsu.ge

Summary

Nowadays, efficient state governance is a worldwide problem. State management transparency, systematic reporting of the proceedings, the public service, which is based on the latest technologies are the factors, that ensure the quality and effectiveness of the management system and the socio-economic and political development.

The tendencies, which undoubtedly affect the electronic government, include the increasing importance of the exchange of knowledge and opportunities of interaction, transformation in rendering of service and integration of services, flexible organizational structure and omnipresence. The above trends have special affect on the basic 4 function of e-government: e-administration, e-services, e-governance, e-democracy.

According to The United Nations Department of Economic and Social Affairs' survey, the government's electronic states are grouped into categories by the amount of government websites and the frequency of using it. The complexity of this technology determines the maturity level of the development of e-government.

A close relationship between the development of e-government stages and above-described technologies indicates the necessity of computer-technical government websites and software, also automated systems, data bases and other facilities, for widespread using.